SININE TUBA
KOOL …….. PUNKTE …..
Ülesanne 1 (5 punkti)

1. **Kes on illustratsiooni „Veehaldjas“ autor?**

http://www.eppmaria.ee/start-9/page-405/

…….

2. **Loe tekst läbi ja täida lüngad**.

Kõige levinum veehaldja sünonüüm on ……. Veehaldjas kuulub eesti rahvapärimuses mõjukate tegelaste hulka. Veehaldjas kehastus hirm ohtliku veevalla ees. Masing nendib, et kõige rohkem on Eestis arenenud veemütoloogia. Veehaldjal on ka teisi nimetusi, näiteks vesihaldjas, merehaldjas, järve-, jõe- või kaevuhaldjas. Mõnikord nimetatakse neid ka vaimudeks (kaevuvaim, merevaim, veevaim). …….. on hiline sõna, (rootsi laen: näcken) peen ja moodne, see sõi välja kõik, mis algne ning kujundas mõisted ümber. Tartumaal koguni «näks». Näkk tekib mõnest uppunud inimesest ehk vees surnust. See kinnitab omakorda ideed, et haldjad on pärit surnuhingedest. Tavaliselt on meesnäkk vana hall rauk, kes vahel oma ilmatu suurte, laiali lõugadega ujub vees, neelates kõik, mis juhtub ette, vahel aga tuleb veest välja. Harvemini on ta noormees. Eestipärast on selles ainult niipalju, et uppunud saavad näkkideks, vajavad ohvreid, kisuvad inimesi enda juurde ja nende nägemine tähendab …….

http://www.keskmaa.ee/seminar/estonian_mythology.pdf

3. **Nimeta teatmeteos, kust on võetud järgnev mõiste selgitus.**

Näkk ‹näki 21› s. FOLKL kauni neiuna, hobusena vm. olendina esinev hrl. pahatahtlik veehaldjas, kes püüab inimesi vette meelitada ja uputada. *Kalasabaga näkk. Laulab ilusasti ja kurvalt kui näkk. Juuksed pikad nagu näkil.* || PILTL neiu (hrl. napis riietuses v. pikajuukseline).

http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=n%C3%A4kk&F=M

……..

SININE TUBA
KOOL …….. PUNKTE …..
Ülesanne 2 (5 punkti)

Loe tekst läbi ja vasta küsimustele.

Laiuse Siniallikat *on nimetatud ka ilmaallikaks, mille puhastamine või risustamine võis saata vihma või põuda vastavalt vajadusele. Uskumus, et veehaldjas võib kujundada ilma, oli rahva hulgas laialdane, see maksab ka Laiuse Siniallika kohta. "Aukude ehk lohkude seast on iseäranis üks ju vanast ajast saadik kuulus. See org või lohk on peaaegu kolmenurgeline, 70 sülda pikk ja 50 lai ja praegu kasvab ta ümber väike lepik. Vihmasel ajal kiirgab see väikene sookene nagu häll, kus midagi suuremat ei kasva kui sammalt ja pisut jõhvikaid. Keset sood on veeauk, mis peaaegu kolm jalga pikk ja kask lai; vesi on sinine, kust see auk ka nime saanud, sest teda kutsutakse* ***Siniallikaks****. See allikas oli vanasti ümberringi väga kuulus, sest ta võis rahva uskudes vihma ja põuda saata ning sellega viljaikaldust ja õnnistust anda. Oli põuaaeg, siis käisid teda kolm ühenimelist lesknaist jutluse ajal puhastamas ja laiali kiskumas. Igaühel pidi labidas, reha, konks, leivamurikas ja lauluraamat kaasas olema. Vihma ajal maeti allikas jälle kinni, ja kohe mõjus.*

Kord kiskusid kolm leske Anne allika väga lahti, ja vihm läks varsti liiale. Naistel oli vana valu taga, sest igamees tahtis neid selle eest nuhelda. Teinekord tulid jälle kolm naist kaugelt allikat puhastama, aga kui nad said Sootaga kõrtsi juurde, tuli kirikurahvas kirikust välja, ja nende teekond oli asjata.

Kord katsuti Siniallika sügavust ära mõõta. Mõõtjad sõlmisid seks otstarbeks mitu pikka köit kokku, panid kivi otsa ja lasksid siis alla. Kui aga köis välja tõmmati, ei olnud kivi enam otsas. Nüüd lasksid allika põhja otsijad kividega täidetud paja vette, aga välja tõmmates nägid nad ehmatades verise oinapea paja asemel köie otsas. Nad tahtsid veel kolmandat korda katsuda, aga siis hüüti allikast: "Kui veel lasete, siis langete kõik ise alla." Allika sügavus jäi teadmatuks.

Mõnikord leiavad otsijad veest vasika-, teinekord koguni inimesepea. Siniallika põhja pole keegi kätte saanud. Allikat kutsutakse muistendeis vahel ka Kalevipoja kaevuks.

Kes võib kujundada ilma? ……

Kuidas nimetatakse tekstis olevat kujundit *„sookene nagu häll“?* ……..

Kuidas on Siniallika saanud oma nime? …….

Missugune uskumus oli levinud vihma ajal seoses Siniallikaga?
……..

Mis sai takistuseks Siniallika sügavuse mõõtmisel? …….

SININE TUBA
KOOL …….. PUNKTE …..
Ülesanne 3 (5 punkti)

1. **Missugused sidemed ühendavad järgmisi inimesi (Elo Vee, Jüri Üdi, Paul Viiding)? Selgita täpselt seoseid.**

Elo Vee Jüri Üdi Paul Viiding

……

2. **Elo Vee ema on Riina Viiding. Viimase isa mängis filmis „Kevade“ Liblet. Kuidas on tema nimi?**

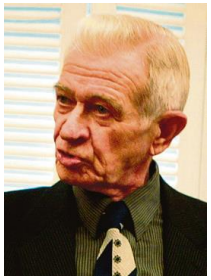

……

3. **Loe tekst läbi ja täida lünk.**

Betti Alveri käevõru pärandati Elo Viidingule. Ave Alavainu andis 2009. aastal Kärdlas peetud Kahaneva Kuu festivalil Elo Viidingule üle naisluuletajalt naisluuletajale pärandatava ……võru. Ave Alavainule on see Bütsantsi päritolu, pronksivalust, kiivrikujuliste kaunistustega, araabia ornamendiga käevõru kuulunud viimased tosin aastat.

http://www.postimees.ee/162709/betti-alveri-kaevoru-parandati-elo-viidingule

4. **Mida tähendab sõna „tosin“?**

……

SININE TUBA
KOOL …….. PUNKTE …..
Ülesanne 4 (5 punkti)

1. **Selgita, mis tähendus on rahvapärasel keelekasutusel järgnevates väljendites** .

nagu hane selga vesi -

vesi ahjus -

nagu kaks tilka vett -

Selgita rahvapärase väljendi - *ta on hunt lambanahas* - tähendust, lisa ise veel üks veega seotud kujundlik ütlus ning joonista väike illustratsioon.

http://mangukoobas.delfi.ee/id/7/action/full_media/media_id/289486/

Rahvalik väljend, milles esineb märksõna *vesi*.

…….

Rahvaliku väljendi illustratsioon

SININE TUBA
KOOL …….. PUNKTE …..
Ülesanne 5 (5 punkti)

Loe tekstid läbi ja otsusta, mille või kelle tõttu on tekkinud veekogu.

Ülemiste järv on tekkinud …….. poolt nutetud pisaraist.

Niida oli ennemuiste
Ülemiste järve sündind
Lese Linda pisaratest,
Kalevide eide nutust.

Endla järv on tekkinud Endlit leinava …….. pisaratest.

Ja kui mälestuse tiivad
Endla surma tundi tõivad,
Sadas paljo pisaraida,
Pisaraida piiga silmast.
Pisarate kogust paisus
Aegamööda järvekene,
Mis ta peio mälestuseks:
Endla-järveks nimetatud.

Rattajärv Rõuges on tekkinud …….. hooletuse tõttu.
Kalevipoeg sõitnud Luke liina poole Venemaa veerele. Rõuge kohal kaldunud kraamivankrid oru kaldal küljeli. Koorem löönud suue augu maasse. Koorma asemele tulnud vesi, ja praegu kutsutakse seda veekogu Rõuges Rattajärveks.

Neeruti mägedes olevad Kaksikjärved on tekkinud Kalevipoja hobuse ……., väliselt on nad ka neerukujulised.

Mõõkjärve tekkimine Nõos Tartumaa on põhjustatud …….
Kalevipoeg rännanud mööda maad. Metsateel tulnud talle kari põrgulisi vastu. Need hakanud temaga sõdima. Kalevipoeg pildunud teistel kõigil pead otsast, aga pealikuga olnud tegemist. Viimaks virutanud kõva hoobi. Pealik kadunud. Kalevipoja mõõk tunginud sügavasse maasse ja tekitanud suure augu. Auk olevat tulnud vett täis, ja rahvas andnud järvele nimeks Mõõkjärv.

SININE TUBA

Ülesanne 1 (5 punkti)

Õpioskused: oskus keskendunult uurida illustratsiooni, interneti-aadressi ning märgata loetud teksti seoseid, oskus vajadusel otsida õigekeelsussõnaraamatust mõiste tähendust ja võrrelda sarnaseid mõisteid, oskus siduda folkloori poploori ja kunstiga.

1. Kes on illustratsiooni „Veehaldjas“ autor?

Vastus: Epp Maria Kokamägi.

2. Lüngad
Vastus: 1) näkk,
2) näkk,
3) halba.

3. Nimeta teatmeteos, kust on võetud järgnev mõiste selgitus.

Vastus: Eesti keele seletav sõnaraamat.

HINDAMINE

1. 1 punkt
2. 3 punkti
3. 1 punkt

SININE TUBA

Ülesanne 2 (5 punkti)

Õpioskused: oskus süveneda muistendi teksti, oskus märgata ja mõista seoseid ajaloo, tänapäeva ning ilukirjanduse vahel.

1. Kes võib kujundada ilma?

VASTUS: Veehaldjas võib kujundada ilma.

2. Kuidas nimetatakse tekstis olevat kujundit *„sookene nagu häll“?*

VASTUS: Võrdlus

3. Kuidas on Siniallika saanud oma nime?

VASTUS: Siniallika vesi on sinine, kust see auk ka nime saanud.

4. Missugune uskumus oli levinud vihma ajal seoses Siniallikaga?

VASTUS: Vihma ajal maeti allikas kinni, allika puhastamisega ei tohtinud liialdada. Allikas võis rahva uskudes vihma ja põuda saata ning sellega viljaikaldust ja õnnistust anda.

5. Mis sai takistuseks Siniallika sügavuse mõõtmisel?

VASTUS: Allikast ähvardati: "Kui veel lasete, siis langete kõik ise alla."

HINDAMINE

1. 1 punkt
2. 1 punkt
3. 1 punkt
4. 1 punkt
5. 1 punkt

SININE TUBA

Ülesanne 3 (5 punkti)

Õpioskused: tähelepanelikkus, oskus pilte ja fakte seostada, oskus märgata ja teha järeldusi oluliste faktide ja piltide põhjal, oskus leida õigekeelsussõnaraamatust mõiste tähendus.

1. Missugused sidemed ühendavad järgmisi inimesi (Elo Vee, Jüri Üdi, Paul Viiding)? Selgita täpselt seoseid.

VASTUS: Sugulussidemed. Elo Vee (Viidingu) isa on Jüri Üdi (Viiding), viimase isa on Paul Viiding.

2. Elo Vee ema on Riina Viiding. Viimase isa mängis filmis „Kevade“ Liblet. Kuidas on tema nimi?

VASTUS: Kaljo Kiisk

3. Loe tekst läbi ja täida lünk.

VASTUS: Käevõru.

4. Mida tähendab sõna „tosin“?

VASTUS: arvult 12 midagi v. kedagi.

HINDAMINE

1. 2 punkti
2. 1 punkt
3. 1 punkt
4. 1 punkt

SININE TUBA

Ülesanne 4 (5 punkti)

Õpioskused: oskus kujundlikku rahvapärast väljendit avada, lahendada leitud mõiste põhjal anagramm, ülesande eesmärk on avardada silmaringi ja laiendada ilukirjanduse ning kunstiga seostamise võimalusi.

1. Selgita, mis tähendus on rahvapärasel keelekasutusel järgnevates väljendites .

VASTUSED:

nagu hane selga vesi – hoolimatu, ükskõikne olema millegagi seoses

vesi ahjus – hädas olema

nagu kaks tilka vett - sarnased olema

2. Selgita rahvapärase väljendi - *ta on hunt lambanahas* - tähendust, lisa ise üks veega seotud kujundlik ütlus

VASTUS: kahepalgeline inimene, kes varjab oma tegelikku pahatahtlikku kavatsust

HINDAMINE

1. 3 punkti
2. 2 punkti: 1 punkt väljendi *ta on hunt lambanahas* avamise eest; 1 punkt oma näite (0,5 p) ja illustratsiooni (0,5 p) eest

SININE TUBA

Ülesanne 5 (5 p)

Õpioskused: oskus teksti tähelepanelikult lugeda ja mõista, oskus järeldusi teha tekstis esitatud selgituste põhjal.

Loe tekstid läbi ja otsusta, mille või kelle tõttu on tekkinud veekogu

1. Ülemiste järv on tekkinud **LINDA** poolt nutetud pisaraist.
2. Endla järv on tekkinud Endlit leinava **JUTA** pisaratest.
3. Rattajärv Rõuges on tekkinud **KALEVIPOJA** hooletuse tõttu.
4. Neeruti mägedes olevad Kaksikjärved on tekkinud Kalevipoja hobuse **NEERUDEST**, väliselt on nad ka neerukujulised.
5. Mõõkjärve tekkimine Nõos Tartumaa on põhjustatud **KALEVIPOJA MÕÕGALÖÖGIST.**

HINDAMINE

1. 1 punkt
2. 1 punkt
3. 1 punkt
4. 1 punkt
5. 1 punkt